

Toets conform artikel 3.1 Comptabiliteitswet 2016 (3.1CW)

Oordeel op basis van inschatting externe toetsing [prof. dr. Tine de Moor (Universiteit Utrecht) en dr. Bram Eidhof (Universiteit voor Humanistiek) **en rapporteurs** [naam a en b].
Contact DAO: Natasha Stroeker

[Wetsvoorstel aanscherping burgerschapsopdracht onderwijs](#) (35352)

Legenda (in te vullen sub 'Oordeel'): **voldoende** **verdient aandacht** **verbeterpunt**

Onderdeel	Eind-oordeel	Beoordeling inhoud voorstel ¹ (steekwoorden)	Suggesties voor verbetering ² (steekwoorden)
1. Vindbaarheid van 3.1 CW-informatie		<ul style="list-style-type: none"> • Informatie is incompleet, paragraaf over evaluatie ontbreekt 	
2. Maatschappelijke opgave (bedoeling)		<ul style="list-style-type: none"> • Maatschappelijke opgave is expliciet beschreven, als het bevorderen van een constructieve en vreedzame manier van samenleven in lijn met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat (MvT p. 1). 	<ul style="list-style-type: none"> • In de maatschappelijke opgave vormen de basiswaarden van de democratische rechtstaat een uitgangspunt dat de tijd kan doorstaan. Echter specifiek het woord sociale cohesie laat veel ruimte voor interpretatie. Het kan achterwege gelaten worden of vervangen worden door een meer omljnd begrip als democratische cultuur. • De maatschappelijke opgave kan als bredere context worden gezien en een belangrijke bijdrage doen aan brede welvaartsdomeinen (onderwijs, maatschappij, zie suggesties doelen onder 4 doeltreffendheid).
3. Ingezette beleidsinstrumenten		<ul style="list-style-type: none"> • In essentie geeft het wetsvoorstel meer richting en een inperking van het normatieve kader (bv. de democratie of rechtsstaat ondermijnen of het handelen in strijd daarmee wordt voor scholen verboden), zie MvT p. 14. • Een beleidsinstrument wordt ingezet, namelijk de mogelijkheid tot strikter toezicht op het burgerschapsonderwijs dat scholen aanbieden (MvT p. 29) • Het wetsvoorstel verplicht scholen tot de ontwikkeling van een visie en tot evaluatie (MvT p. 30 en 17) 	<ul style="list-style-type: none"> • Het wetsvoorstel veronderstelt begrijpelijkerwijs een professionele autonomie, en dan met name de aanwezigheid van voldoende professionaliteit in relatie tot burgerschapsonderwijs bij leraren en schoolleiders. De internationaal relatief lage scores op burgerschap van Nederlandse scholen, de grote verschillen tussen scholen, en de lage waardering van leraren ten aanzien van de lerarenopleiding geven aanleiding om de balans tussen autonomie en inhoudelijke sturing/facilitering te heroverwegen (Munniksma, A. et al (2017). <i>Burgerschap in het voortgezet onderwijs. Nederland in vergelijkend perspectief</i>. Amsterdam University Press; Willemse, T. M., Ten Dam,

¹ In hoeverre staan de antwoorden op de (toets)vragen in het voorstel?

² Zijn de gemaakte keuzen logisch en zijn het de beste keuzen, gegeven de stand van de wetenschap?

			<p>G.T.M., Geijsel, F., Van Wessum, L. en Volman, M. (2015). 'Fostering Teachers' Professional Development for Citizenship Education'. <i>Teaching and Teacher Education</i>, 49(1), 118-127)</p> <ul style="list-style-type: none"> • De vereisten die door de wet voornamelijk worden gesteld zijn proceseisen. De effectiviteit hiervan is niet evident. Andere beleidsinstrumenten, zoals het formuleren van concrete leerdoelen, zouden kunnen worden ingezet. • Internationaal vergelijkend onderzoek toont aan dat enige mate van standaardisatie (zoals concrete nationale leerdoelen, professionaliteitseisen, minimale hoeveelheid uren) goed werkt (Van de Werfhorst, H., Elffers, L. en Karsten, S. (red.). <i>Onderwijs- stelsels vergeleken. Leren, werken en burgerschap</i>)
<p>4. Doeltreffendheid</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Het wetsvoorstel formuleert een aantal SMART doelen waar scholen in het funderend onderwijs aan moeten voldoen, primair in de vorm van processen, zoals a) heeft de school een visie op burgerschap opgenomen in het schoolplan en de schoolgids, die in lijn is met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat? (MvT, p. 30), hanteert de school een samenhangende, herkenbare en doelgerichte aanpak bij de bevordering van sociale en maatschappelijke competenties? (MvT, p. 18), is de schoolcultuur in overeenstemming met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat (MvT, p. 14) en worden de resultaten van de aanpak geëvalueerd? (MvT, p 17). Het wetsvoorstel stelt geen concrete eisen aan het niveau van leerlingen, het aantal bestede uren onderwijs, of de professionaliteit van docenten danwel schoolleiders. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het wetsvoorstel is een duidelijke verbetering t.a.v. de huidige wet, die veel vrijblijvender is, en komt tegemoet aan signalen van de PO-raad dat zowel leraren als schoolleiders [...] te weinig richting en houvast vinden in het formele curriculum in de huidige vorm (2015). • Daarnaast biedt het wetsvoorstel de nodige ruimte aan individuele scholen om een schoolspecifieke invulling te geven aan burgerschapsonderwijs. Dat is wenselijk gezien de vrijheid van onderwijs enerzijds en de grote verschillen in waarde-oriëntatie en leerlingpopulaties anderzijds. • Toch kunnen de doelstellingen te ruim worden bevonden; deze zijn op het niveau van beleidsdocumenten en processen van de school geformuleerd, en niet op het niveau van leeropbrengsten. • Internationaal vergelijkend onderzoek laat zien dat enige mate van standaardisatie (dezelfde leerdoelen hanteren) bij kan dragen aan het behalen van minimumniveaus en het bevorderen van gelijke kansen (Van de Werfhorst, H., Elffers, L. en Karsten, S. (red.). <i>Onderwijsstelsels vergeleken. Leren, werken en burgerschap</i>). • Aanvullende standaardisatie kan ook bijdragen aan effectieve implementatie gezien zowel de beperkte expertise binnen de scholen als de voorziene

			<p>financiële dekking. Als randvoorwaarde moet een mate van standaardisatie wel voldoende rekening houden met de context waarin de school opereert en de specificiteit van het doelpubliek (leerlingenpopulatie).</p> <ul style="list-style-type: none"> Ten slotte blijft de bijdrage van het wetsvoorstel aan brede welvaartsdomeinen (onderwijs, maatschappij) of specifieke bredewelvaartsindicatoren als volgt: <p>Dimensies brede welvaart</p> <ol style="list-style-type: none"> Maatschappij Sociale connecties in vertrouwen Onderwijs <p>Indicatoren brede welvaart</p> <ol style="list-style-type: none"> 1a. Rule of Law 1b. Voice & accountability 2. Frequentie sociale contacten <p>Verdere precisering van indicatoren (niet in BWI), bijvoorbeeld</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. sociale en maatschappelijke competenties (overlapt met 2: frequentie sociale contacten) (output) T0-T1 maat
<p>5. Doelmatigheid</p>		<ul style="list-style-type: none"> Er is geen expliciete indicatie van maatschappelijke en economische baten. 	<ul style="list-style-type: none"> Specificeer de kosten voor de scholen en de maatschappelijke baten. Maak een afweging of het stellen van concretere doelen doelmatiger kan zijn.
<p>6. Financiële gevolgen voor het Rijk</p>		<ul style="list-style-type: none"> Helder beschreven, geen financiële gevolgen. (MvT, p. 28) 	<ul style="list-style-type: none"> Borg financiële dekking voor extra kosten van de toezichthouder en lerarenopleidingen. Daarnaast kosten van herziening schoolcurriculum en leermaterialen.
<p>7. Financiële gevolgen voor maatschappelijke sectoren en derden</p>		<ul style="list-style-type: none"> De invoeringskosten worden beschreven (€ 855 per school, MvT p. 27) De uitvoeringskosten worden niet beschreven. 	<p>Heroverweeg de financiële gevolgen:</p> <ul style="list-style-type: none"> De geschatte financiële uitgaven voor scholen worden ingeschat op ongeveer 10 à 15 mensuren per school. De mate van abstractie vraagt echter een grote inhoudelijke vertaalslag van scholen en veronderstelt een mate van professionaliteit die op sommige scholen mogelijk nog afwezig is. Het is ook afhankelijk van de vorm van introductie, als vak of als <i>whole school approach</i>. Het is de vraag of met de voorziene budget- cq. tijdsinschatting er voldoende tijd vrijgemaakt kan worden om dat te adresseren.

8. Evaluatieparagraaf: leren, bijsturen, verantwoorden		<ul style="list-style-type: none">• Een evaluatieparagraaf is niet aanwezig.	<ul style="list-style-type: none">• Een (tussen-)evaluatie dient een reflectie op het bereiken van de gestelde (brede welvaart, zie onder 4) doelen en effectiviteit van instrumenten die correcte uitvoering bevorderen te bevatten.• Een evaluatie kan voortbouwen op reeds ingezet nationaal en internationaal ingezet onderzoek. In de evaluatie zijn twee vragen van belang: 1) zijn de burgerschapscompetenties van leerlingen uit het funderend onderwijs substantieel verbeterd? 2) welke instrumenten en scholing hebben leraren en schoolleiders nodig om het wetsvoorstel adequaat uit te voeren? Een dergelijke evaluatie kan toekomstige bijstellingen van wetgeving informeren.
---	---	--	--